



INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER

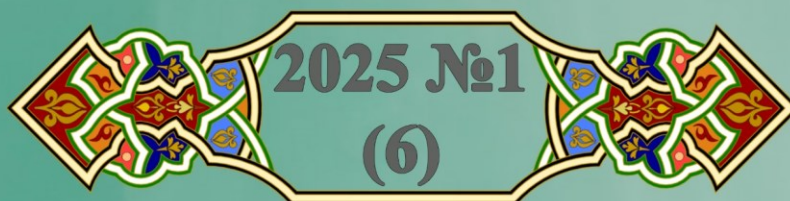
p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318



TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

Xalqaro ilmiy jurnal



Samarqand-2025

p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318



TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

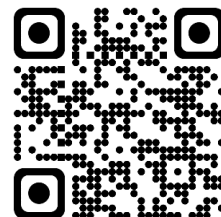
XALQARO ILMIY JURNALI

“TURKOLOGICAL RESEARCH” INTERNATIONAL SCIENTIFIC
JOURNAL

ULUSLARARASI “TÜRKOLJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”



Jurnal rasmiy sayti: <https://turkologiya.samdu.uz/>



SAMARQAND – 2025



“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Bosh muharrir:

Bosh muharrir o‘rinbosari:

Juliboy ELTAZAROV

f.f.d., professor (O‘zbekiston)

Roxila RUZMANOVA

f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Rustam XALMURADOV – t.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti rektori (O‘zbekiston); Hakim XUSHVAQTOV – f-m.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston); Akmal AHATOV – t.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti xalqaro hamkorlik bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston); Muslihiddin MUHIDDINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Ibodulla MIRZAYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Shuhrat SIROJIDDINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Suyun KARIMOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Murodqosim ABDIYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Azamat PARDAYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Musa YULDASHEV – f.f.n., professor (O‘zbekiston); Dilfuza DJURAKULOVA – t.f.n., professor (O‘zbekiston); Aftondil ERKINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Hotam UMUROV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);	Qosimjon SODIQOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Muhabbat QURBONOVA – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Mardon BOLTAYEV – dotsent (O‘zbekiston); Ali AKAR – f.f.d., professor (Turkiya); Abdusalam ARVAS – f.f.d., professor (Turkiya); Funda TOPRAK – f.f.d., professor (Turkiya); Musa Shamil YUKSEL – f.f.d., professor (Turkiya); Temur KOJAO‘G‘LI – f.f.d., professor (AQSH); Hayrunnisa ALAN – f.f.d., professor (Turkiya); Varis CHAKAN – f.f.d., professor (Turkiya); Almaz ULVI – f.f.d., professor (Ozarbayjon); Emrah YILMAZ – Phd, dotsent (Turkiya); Foziljon SHUKUROV – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Dilshod XURSANOV – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Shahnoza XUSHMURODOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Dinara ISLAMOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Feruza JUMANIYAZOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Istoda RASULOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Feruza MANUKYAN – Phd (O‘zbekiston); Mas’ul muharrir: PhD, dotsent Zokir BAYNAZAROV (O‘zbekiston); Texnik xodim: Raxmatulla SHOKIROV (O‘zbekiston).
---	--



“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Главный редактор:

Жулибой ЭЛТАЗАРОВ
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Заместитель главного редактора:

Рохила РУЗМАНОВА
к.ф.н., доцент (Узбекистан)

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Рустам ХАЛМУРАДОВ – д.т.н., профессор,
ректор Самаркандского государственного
университета имени Ш.Рашидова
(Узбекистан);

Хаким ХУШВАКТОВ – д.ф.-м.н., профессор,
проректор по научной работе и инновациям
Самаркандского государственного
университета имени Ш.Рашидова
(Узбекистан);

Акмал АХАТОВ – д.т.н., профессор,
проректор по международному
сотрудничеству Самаркандского
государственного университета имени
Ш.Рашидова (Узбекистан);

Муслихиддин МУХИДДИНОВ – д.ф.н.,
профессор (Узбекистан);

Ибодулла МИРЗАЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Шухрат СИРОЖИДДИНОВ – д.ф.н.,
профессор (Узбекистан);

Суюн КАРИМОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Муродкасым АБДИЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Азамат ПАРДАЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Муса ЮЛДАШЕВ – к.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Дилфуза ДЖУРАКУЛОВА – к.и.н., доцент
(Узбекистан);

Афтондил ЭРКИНОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Касимжон СОДИКОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Хотам УМУРОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Мухаббат КУРБАНОВА – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Мардон БОЛТАЕВ – доцент (Узбекистан);

Али АКАР – д.ф.н., профессор (Турция);

Абдуселам АРВАС – д.ф.н., профессор (Турция);

Фунда ТОПРАК – д.ф.н., профессор (Турция);

Муса Шамиль ЮКСЕЛЬ – д.ф.н., профессор
(Турция);

Темур КОДЖАОГЛУ – д.ф.н., профессор
(США);

Хайрунниса АЛАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Варис ЧАКАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Алмаз УЛЬВИ – д.ф.н., профессор
(Азербайджан).

Эмрах ЙИЛМАЗ – PhD, доцент (Турция);

Фозилжон ШУКУРОВ – PhD, доцент
(Узбекистан);

Дилшод ХУРСАНОВ – PhD, доцент
(Узбекистан);

Шахноза ХУШМУРОДОВА – PhD, доцент
(Узбекистан);

Динара ИСЛАМОВА – PhD, доцент
(Узбекистан);

Феруза ДЖУМАНИЯЗОВА – PhD, доцент
(Узбекистан);

Истода РАСУЛОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Феруза МАНУКЯН – Phd (Узбекистан);

Ответственный редактор: **PhD, доцент Зокир
БАЙНАЗАРОВ (Узбекистан)**

Технический персонал: **Рахматулла ШОКИРОВ
(Узбекистан)**



“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSSEL DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ”

Chief Editor:/ Deputy Chief Editor:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Uzbekistan)

Ass. Prof. Dr. Rokhila RUZMANOVA (Uzbekistan)

Baş Editör:/ Baş Editör Yardımcısı:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Özbekistan)

Doç. Dr. Rohila RUZMANOVA (Özbekistan)

EDITORIAL TEAM:/ BİLİM KURULU:

Prof. Dr. Rustam KHALMURADOV – Rector of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Hakim KHUSHVAKTOV – Vice-Rector for Research and Innovation, Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Akmal AKHATOV – Vice-Rector for International Cooperation of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUKHIDDINOV (Uzbekistan)

Prof. Dr. Ibodulla MIRZAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Shukhrat SIROJIDDINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARIMOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Murodkasim ABDIEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDASHEV (Uzbekistan);

Ass. Prof. Dr. Dilfuza DJURAKULOVA (Uzbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Kasimjon SODIKOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Khotam UMUROV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. Mardon BOLTAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Turkey);

Prof. Dr. Abdusalam ARVAS (Turkey);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Turkey);

Prof. Dr. Musa Shamil YUKSEL (Turkey);

Prof. Dr. Temur KOJAĞLU (USA);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Turkey);

Prof. Dr. Varis ÇAKAN (Turkey);

Prof. Dr. Almaz ULVI (Azerbaijan);

Ass. Prof. PhD. Emrah YILMAZ (Turkey);

Ass. Prof. PhD. Foziljon SHUKUROV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dilshod KHURSANOV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Shakhnoza KHUSHMURODOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dinara İSLAMOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Feruza JUMANIYAZOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Istoda RASULOVA (Uzbekistan);

PhD. Feruza MANUKYAN (Uzbekistan);

Managing editor: *Ass. Prof. PhD. Zokir BAYNAZAROV* (Uzbekistan)

Technical staff: **Rakhmatulla SHOKIROV** (Uzbekistan)

Prof. Dr. Rustam HALMURADOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Rektörü (Özbekistan);

Prof. Dr. Hakim HUŞVAKTOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Araştırma ve İnovasyondan Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Akmal AHATOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Uluslararası İşbirliğinden Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUHİDDİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. İbodulla MİRZAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Şuhrat SİROCİDDİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARİMOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Murodkasim ABDİYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDAŞEV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilfuza CURAKULOVA (Özbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Kasimcon SODİKOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Hotam UMUROV (Özbekistan);

Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Mardon BOLTAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Türkiye);

Prof. Dr. Abdusalem ARVAS (Türkiye);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Türkiye);

Prof. Dr. Musa Şamil YÜKSEL (Türkiye);

Prof. Dr. Timur KOCAOĞLU (ABD);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Türkiye);

Prof. Dr. Varis ÇAKAN (Türkiye);

Prof. Dr. Almaz ÜLVİ (Azerbaycan);

Doç. Dr. Emrah YILMAZ (Türkiye);

Doç. Dr. Fozilcon ŞUKUROV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilşod HURSAVOV (Özbekistan);

Doç. Dr. Şahnoza HUŞMURODOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Dinara İSLAMOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Feruza CUMANIYAZOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Istoda RASULOVA (Özbekistan);

Dr. Feruza MANUKYAN (Özbekistan);

Sorumlu Editör: *Doç., Dr. Zokir BAYNAZAROV* (Özbekistan)

Teknik Personel: **Rahmatullah ŞOKİROV** (Özbekistan)

MUNDARIJA | CONTENT | İÇERİK | СОДЕРЖАНИЕ

TURKIY XALQLARNING IJTIMOIIY-MADANIY ALOQALARI TARIXI

Emrah YILMAZ

ÖZBEKİSTAN’IN KÜRESEL BAŞARILARINA SOSYOKÜLTÜREL BİR YAKLAŞIM VE
2024 YILININ ANALİZİ 8

МУСАЕВ Даянат Муса оглы

ЗНАЧЕНИЕ ОТНОШЕНИЙ АЗЕРБАЙДЖАНА С УЗБЕКИСТАНОМ ДЛЯ
ОБЪЕДИНЕНИЯ ТЮРКСКОГО МИРА 21

Xurshid Sirojiddinovich JUMANAZAROV

TURKISTON O‘LKASIDA MUSTAMLAKA TIBBIYOTINI O‘RNATISHDAGI IJTIMOIIY
MUAMMOLAR 28

Ülkər HƏSƏNOVA

1926-CI İL I TÜRKOLOJİ QURULTAYIN TARİXİ ƏHƏMİYYƏTİ 34

Türkan MAHMUDZADƏ

TÜRKOLOJİ QURULTAYIN TÜRKCÜLÜYÜN İNKİŞAFINDA ROLU 43

RAHMONOVA Parvina

HINDISTON HUKMDORLARINING SAMARQANDGA TUHFASI 52

TURK DUNYOSI TADQIQOTLARI

Baxtiyor ABDUSHUKUROV

KUL TIGIN BITIGTOSHI VA O‘ZBEK TILI SHEVALARI 59

Tagandurdy BEKJAYEV

TÜRKMEN DİLİNDE TAKVİMLE İLGİLİ KİŞİ ADLARI 66

ALLAMBERGENOVA Muqaddas Ruslanovna

O‘RXUN-ENASOY OBIDALARI LEKSIK QATLAMINING HOZIRGI O‘ZBEK ADABIY
TILI FONETIK-SEMANTIK TIZIMIDA AKS ETISHI 72

SHUKUROV Ahad Axmatovich

ARXAIZMLARNING LINGVO-USLUBIY IMKONIYATLARI 81

BARZIYEV Oybek Xabibullayevich

ANDIJON ZILZILASI TAFSILOTLARIGA BAG‘ISHLANGAN AN‘ANAVIY SHE‘RIY
ASARLAR TAHLILI 90

MAMAJONOV Muhammadjon, OMONIDDINOVA Durdonaxon

PRAGMALINGVISTIKA VA TILSHUNOSLIKDA KO‘P MA‘NOLILIK MUAMMOSI 96

KARIMOVA Dilafro‘z Obidjonovna

AKADEMIK AHMADALI ASQAROVNING YETUK ARXEOLOG SIFATIDA
SHAKLLANISH YO‘LI 102

DJUMAMURATOV Kuanishbay

INGLIZ VA QORAQALPOQ TILLARIDAGI KOLORATIV BIRLIKLI FRAZEologizm-
LARNING KOMPONENTLI TAHLILI 113

Aynur CƏFƏROVA

AZƏRBAYCAN VƏ TÜRKIYƏ TÜRKCƏLƏRİNİN TERMİNOLOGİYASININ
İNKİŞAFINDA BİRİNCİ TÜRKOLOJİ QURULTAYIN ROLU 122

Nərmin RƏHİMOVA

BİRİNCİ TÜRKOLOJİ QURULTAYDA ƏLİFBA VƏ DİL MÖVZULARI TÜRK
XALQLARININ ORTAQ PROBLEMİ KİMİ 131

Valida SHIKHALIYEVA

TÜRKOLOJİ QURULTAYDA ORTAQ DİL MƏSƏLƏSİ DÜNƏN VƏ BÜGÜN 139

ESHMIRZAYEV Bahodir Djurayevich, ISMOILOV Behruzjon Isroilovich

ANTROPONIMLARNING GRAMMATIK XUSUSIYATLARI 150

RO‘ZIYEV QAHRAMON KUZIMURATOVICH

O‘ZBEK TILIDA “NON” KONSEPTINING LINGVOMADANIY TAHLILI 154

NABIYEVA Nodira Saidovna

LIRIKADA ILTIJO KONSEPTINI IFODALAYDIGAN JANRLAR 162

Nilufar NORPO‘LATOVA

SAMARQANDNING TARIXIY NOMLARI HAQIDA AYRIM MULOHAZALAR 168

MELIBAYEVA Soxibaxon

O‘ZBEK ANTROPONIMLARI PRETSEDENT BIRLIK SIFATIDA 176

RAHMATOVA Sevara Alisherovna

ESHQOBIL SHUKUR SHE‘RLARIDA TAKRORNING MATN QISMLARINI
BOG‘LASHDAGI ROLI 183

AZIZ MUSHTARIY!

2025-yilda qadrlı mushtariylarini 1-soni bilan mamnun qilgan “Turkologik tadqiqotlar” jurnali hay’ati sifatida, sharqona yangi yilimizning Turk dunyosi va butun insoniyat uchun tinchlik, farovonlik va muvaffaqiyatlarga to’la bo’lishini tilaymiz. Bu sonimizda “Turk dunyosi birligida O’zbekiston va Ozarbayjon aloqalarining ahamiyati”, “Turkiy tillar va Ozarbayjon terminologiyasi rivojida birinchi turkologiya qurultoyining o’rni”, Turkman tilida taqvimlar bilan bog’liq shaxs ismlari”, “O’rxun-Enasoy obidalari leksik qatlamining hozirgi o’zbek adabiy tili fonetik-semantik tizimida aks etishi”, “Birinchi Turkologiya qurultoyida mushtarak alifbo va til mavzulari turkiy xalqlarning umumiy muammosi sifatida” kabi bir qator til, madaniyat, tarix, terminologiyaga oid mavzular kiritilgan. Qardosh mamlakatlardagi olimlarning turkologik tadqiqotlar haqida yozgan maqolalari va ilmiy faoliyatlari, xalqlarimiz o’rtasidagi aloqalarni mustahkamlovchi ko’priklar vazifasini o’taydi. Umid qilamizki, turk dunyosida amalga oshirilayotgan tadqiqotlar natijalari soha mutaxassilari, doktorant va magistrantlar, yosh tadqiqotchilar uchun foydali bo’ladi...

TAHRIRIYAT

DEAR READER!

As the board of the journal "Turkological Studies," which pleased its valued subscribers with its first issue in 2025, we wish that our oriental new year will be full of peace, prosperity, and success for the Turkic world and all humanity. This issue includes several topics related to language, culture, history, and terminology, such as "The importance of relations between Uzbekistan and Azerbaijan in the unity of the Turkic world," "The role of the First Turkology Congress in the development of Turkic languages and Azerbaijani terminology," "Personal names associated with calendars in the Turkmen language," "Reflection of the lexical layer of Orkhon-Enasoy monuments in the phonetic-semantic system of the current Uzbek literary language," "Common alphabet and language topics as a common problem of the Turkic peoples at the First Turkology Congress." Articles and scientific activities of scientists from fraternal countries on Turkological studies serve as a bridge that strengthens ties between our peoples. We hope that the research results conducted in the Turkic world will be helpful for specialists in the field, doctoral and master's students, and young researchers...

EDITORIAL BOARD

SEVGİLİ OKUYUCU!

2025 yilının 1. sayisiyla siz değerli okurlarımızı memnuniyetle karşilayan “Türkolojik Araştırmalar” dergisinin yönetim kurulu olarak, Yeni Yılımızın Türk dünyası ve tüm insanlık için barış, refah ve başarılarla dolu olmasını diliyoruz. Bu sayımızda, “Özbekistan-Azerbaycan İlişkilerinin Türk Dünyası Birlięi Açısından Önemi”, “Türk Dilleri ve Azerbaycan Terminolojisinin Geliřiminde Birinci Türkoloji Kongresi'nin Rolü”, “Türkmen Dilinde Takvimlerle İlgili Kişi Adları”, “Orhun-Yenisey Abidelerindeki Sözcükler Katmanının Modern Özbek Edebi Dilinin Fonetik-Semantik Sistemine Yansıması”, “Türk Halkların Genel Sorunu Olarak Birinci Türkoloji Kongresi'nde Ortak Alfabe ve Dil Konuları”, Özbekistan'ın Küresel Başarılarına Sosyokültürel Bir Yaklaşım ve 2024 Yılıının Analizi” gibi dil, kültür, tarih ve terminolojiye ilişkin pek çok konu yer almaktadır. Kardeş ülkelerdeki bilim adamlarının Türkoloji araştırmaları konusundaki makaleleri ve bilimsel faaliyetleri halklarımız arasındaki bağları güçlendiren bir köprü görevi görmektedir. Türk dünyasında yapılan araştırma sonuçlarının alan uzmanlarına, doktora ve yüksek lisans öğrencilerine, genç araştırmacılara faydalı olmasını diliyoruz...

YAYIN KURULU

УВАЖАЕМЫЙ ЧИТАТЕЛЬ!

Редакция журнала «Тюркологические исследования», радуя своих читателей первым номером в 2025 году, желает, чтобы Восточный Новый год был полон мира, процветания и успехов для тюркского мира и всего человечества. В данный выпуск журнала включен ряд статей на темы, связанные с языком, культурой, историей и терминологией, в частности, «Значение отношений Узбекистана и Азербайджана в единстве тюркского мира», «Роль Первого тюркологического съезда в развитии тюркских языков и азербайджанской терминологии», «Личные имена в туркменском языке, связанные с календарём», «Отражение лексического пласта Урхун-Енисейских памятников в современной фонетико-семантической системе узбекского литературного языка», «Общий алфавит и языковые темы на Первом тюркологическом съезде как общая проблема тюркских народов». Научные статьи по тюркологическим исследованиям и деятельность ученых из братских стран служат мостом, укрепляющим связи между нашими народами. Мы надеемся, что результаты исследований в тюркском мире будут полезны специалистам, докторантам и магистрантам, молодым исследователям...

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

TÜRKMEN DİLİNDE TAKVİMLE İLGİLİ KİŞİ ADLARI

Tagandurdy BEKJAYEV,

Dr. Öğr. Üyesi. Mahtumkulu Türkmen Devlet Üniversitesi,

Türkmen Dili ve Edebiyatı Fakültesi Bölümü

(Aşgabat, Türkmenistan)

E-mail: taganbekje@gmail.com

 ORCID: 0000-0002-3547-8851

Özet: Türkmen dilinde kişi adlarının çoğu, halkın manevi hayatı, inançları, günlük kullandıkları eşya adları temelinde ve önemli bir hadiseye referansla türemiştir. Bu yönüyle insanlara verilen isimler, taşıdığı manevi anlamın dışında asırların ürünüdür. Kişi adları insanlık tarihi boyunca ait olduğu toplumun değerlerine göre ortaya çıkarlar ve toplum düzeyi esasında şekillenirler. Zamanla bazı kelimeler kullanım dışı kalabilir ve bu durumda yeni sözcükler türer. Türkmen kişi adlarını türetme yöntemleri arasında en yaygın olan takvimle ilişkilendirilen isimlerdir. Bu isimler yüzlerce yıldır kullanılmış ve Türkmen dilinin söz varlığına sıkı bir şekilde yerleşmiştir. Takvim esasında oluşturulan her bir adın kökeni Hicri aylara, haftanın günlerine, yıl boyunca kutlanan bayramlara dayanmaktadır. Takvimle ilişkilendirilen isimlerin benzersiz özelliği, toplumun gelişimine bağlı olarak yıpranmamaları ve Türkmen dilinin kişi adlarıyla ilgili ana kelime hazinesinde kalıcı bir yer edinmesidir. Örneğin Türkmenlerde Hicri takvim bugün resmi olarak kullanılmasa da ay isimleri yeni doğan çocuklar için düzenli olarak tercih edilen bir adlandırma yöntemidir. Bu durum zaman kavramı üzerine inşa edilmiş diğer şahıs adları için de geçerlidir.

Anahtar kelimeler: *Türkmençe, söz varlığı, kişi adları, takvim.*

TURKMAN TILIDA TAQVIM BILAN BOG‘LIQ SHAXS ISMLARI

Annotatsiya: Turkman tilidagi shaxs nomlarining aksariyati xalqning ma’naviy hayoti, e’tiqodi, kundalik foydalanadigan predmet nomlaridan hamda muhim voqeaga ishora qilib olingan. Shu jihatdan odamlarga berilgan ismlar ular olib yurgan ma’naviy ma’nodan tashqari, asrlar mahsulidir. Insoniyat tarixi davomida shaxs ismlari o‘zlari mansub bo‘lgan jamiyat qadriyatlariga ko‘ra paydo bo‘ladi va jamiyat darajasidan kelib chiqib shakllanadi. Vaqt o‘tishi bilan ba’zi so‘zlar eskirishi mumkin va bu holda yangi so‘zlar paydo bo‘ladi. Turkmancha shaxs ismlarini olishning eng keng tarqalgan usuli kalendar bilan bog‘langan ismlardir. Bu nomlar yuzlab yillar davomida qo‘llanib kelinib, turkman tili lug‘atidan mustahkam o‘rin olgan. Taqvim asosida yaratilgan har bir nomning kelib chiqishi hijriy oylar, hafta kunlari va yil davomida nishonlanadigan bayramlarga asoslanadi. Taqvim bilan bog‘langan nomlarning o‘ziga xos jihati shundaki, ular jamiyat taraqqiyoti bilan eskirmaydi va turkman tilining shaxs ismlari bilan bog‘liq asosiy lug‘at tarkibidan doimiy o‘rin egallaydi. Misol uchun, bugungi kunda turkmanlar orasida hijriy taqvim rasman qo‘llanilmasa-da, oy nomlari yangi tug‘ilgan chaqaloqlarga ism qo‘yishda muntazam ravishda afzal ko‘rilgan usul hisoblanadi. Bu vaqt tushunchasi asosida qurilgan boshqa shaxsiy ismlarga ham tegishli.

Kalit so‘zlar: *Turkman tili, so‘z boyligi, shaxs ismlari, kalendar.*

PERSONAL NAMES RELATED TO THE CALENDAR IN THE TURKMEN LANGUAGE

Abstract: In the Turkmen language, most of the personal names are derived based on the spiritual life, beliefs, and daily used object names of the people and with reference to an important

event. In this respect, the names given to people are the product of centuries apart from the spiritual meaning they carry. Personal names emerge according to the values of the society they belong to throughout human history and are shaped based on the level of society. Over time, some words may fall out of use and in this case new words are derived. The most common methods of deriving Turkmen personal names are names associated with the calendar. These names have been used for hundreds of years and are firmly established in the vocabulary of the Turkmen language. The origin of each name created on the basis of the calendar is based on the Hijri months, days of the week, and holidays celebrated throughout the year. The unique feature of names associated with the calendar is that they do not wear out depending on the development of the society and have a permanent place in the main vocabulary of the Turkmen language regarding personal names. For example, although the Hijri calendar is not officially used in Turkmens today, month names are a regularly preferred naming method for newborn children. This is also true for other personal names built on the concept of time.

Key words: *Turkmen language, lexicon, personal names, calendar.*

Giriş. Herhangi bir dildeki insan isimleri, o milletin yaşam koşullarını, hayallerini, diğer milletlerle ilişkilerini yansıttığı için o milletin tarihinin ayrılmaz bir kolu ve parçası olarak kabul edilir. İnsan isimlerinin kökeni eski çağlardan beri bilim adamlarının ilgisini çekmektedir. Ancak Türkmençe dil biliminde insan adları 20. yüzyılın 60'lı yıllarından itibaren bilimsel olarak incelenmeye başlanmıştır.

Türkmenistan'da şahıs adlarına ilişkin öne çıkan çalışmaların başında *Türkmen Dilinin İmla Sözlüğü* gelmektedir. Bu eserin sonunda kişi adları listesinin verilmiş olması diğer bilimsel çalışmalara kaynaklık etmesi bakımından önemlidir. Bunun yanı sıra Z.B. Muhammedova, G. Sopiyeva, G. Saparova gibi araştırmacıların Türkmen kişi adlarının bilimsel tahliline yönelik makaleleri dikkat çekicidir. Bu anlamda Ş. Annagılıjov'un “Türkmenlere İsim Verme”, S. Atanyazov'un “Adın Ne?”, “Türkmen Kişi Adlarının İzahlı Sözlüğü” gibi çalışmalar önemli bir eksikliği gidermiştir. Özellikle 1989 yılında “Türkmen Kişi Adları Sözlüğü”nün yayınlanması Türkmen dil biliminde antroponimi dalının bilimsel olarak incelenmesi açısından son derece önemlidir ve halen güncelliğini korumaktadır. Bununla birlikte konuyla ilgili olarak Doç. Dr. Berdi Sarıyev'in “*Türkmen Ad Biliminin Botanik Gücü*”, “*Türkmen Türkçesinde Şahıs Adları Destanı*”; Doç. Dr. Emrah Yılmaz'ın “*Türkmen Kültüründe Ad Verme Geleneği ve Kişi Adları*” adlı makaleleri Türkiye'de yapılmış önemli çalışmalardandır.

Kişi Adlarının Arka Planı. Türkmen dilindeki kişi adlarının teşekkül ettiği tarihi süreç, etimolojik arka plan ve sosyal koşulları üzerine de muhtelif çalışmalar yapılmıştır. Filoloji bilimleri doktoru Profesör Sapar Atanyazov, Türkmen dilindeki şahıs adlarını kökenlerine göre şöyle tasnif eder: Ural-Altay dil katmanı, Eski Türkçe katmanı, Arapça'dan alıntılanan sözcükler katmanı, Farsça-Tacikçe'den geçen sözcükler katmanı (Atanyazov, 1992: 11). Türkmenlerde çocuklara isim verilirken ağırlıklı olarak bu gruplara ait kelimeler kullanılmaktadır. Bu durumda yeni doğan bebeğe atalarının isimlerini yeniden vermek, çocuğa uzun bir ömür dilemek, çocukların doğum sırasını, vücut özelliklerini dikkate almak, doğa güzelliklerini, çocuğun doğumunda meydana gelen doğa olaylarını ve başka hadiseleri dikkate alarak isim verilir.

Türkmenlerin çocuğa isim verirken kullandıkları kelimelerin bir kısmı takvimle ilgilidir. Burada öncelikle çocuğun doğduğu zaman büyük önem taşımaktadır. 7. yüzyılın ikinci yarısında, 8. yüzyılın başlarında Arapların Türkmenistan topraklarına gelmesi ve İslamiyet'in yayılması sonucunda Türkmen antroponimisine Arapça sözler eklenmiştir. Hicri takvimin kullanılmasıyla

ay adlarının Arapça biçimleri de Türkmençe sözlüklere girmiştir. Böylece çocuklara isim verilirken doğdukları ay adına göre isim koymak yaygın hâle gelmiştir.

Hicri yılının ay isimleri Türkmençede Arapçadan farklıdır olarak nitelendirilir. Türkmenler *Muharrem* ayını *Aşır* ayı olarak adlandırıyorlar. Bu ayda doğan erkek çocuklarına: *Aşır*, *Aşırğılıç*, *Aşırbay*, *Aşırgeldi*, *Aşırberdi*, *Aşırğulı*, *Aşırmuhammet*, *Aşırmammet*, kız çocuklarına: *Aşırğül*, *Aşırbibibi* gibi isimler verilir. Türkmençe'de *Muharrem* ayının *Aşır* olarak adlandırılmasının nedeni, bu ayın onuncu gününün *Aşure* olarak adlandırılmasıyla ilgilidir. Türkmençede *Aşır* kelimesini içeren 26 özel isim tescil edilmiştir (Atanyázow, 1992: 57).

Takvim ilgili isim olarak kullanılan kelimelerin bir diğeri ise *sapar* (*sefer*) kelimesidir. Bu isim hicri yılının ikinci ay adı olan *safer* sözcüğünden türemiştir. Ayrıca *sapar* kelimesinden oluşan isimler Türkmen dilinde hem kız hem de erkek isimleri olarak kullanılır. Bu isim verilirken *sapar* kelimesinin *yolculuk*, *sefer* anlamlarının da kullanılması söz konusudur. *Sapar* kelimesinden türeyen *Sapar*, *Saparali*, *Saparbay*, *Sapargeldi*, *Sapardurdi*, *Saparberdi*, *Sapargulı* gibi erkek isimleri, *Sapargül*, *Saparbibibi*, *Sapartaç*, *Saparsoltan* gibi kadın isimleri bulunur. Türkmen dilinde bu kelimeden türeyen aynı zamanda hem erkeğe hem kadına verilen *Sapartuvak*, *Saparnur*, *Saparaman* gibi isimlere rastlamak mümkündür. “Türkmençe Özel İsimler Açıklamalı Sözlüğünde” *Sapar* kelimesiyle ilgili gelen 37 tane insan ismi bulunmaktadır (Atanyázow, 1992: 200).

Türkmen dilinde ay ile ilişkilendirilen isimler arasında *Recep* ismi de oldukça yaygındır. Hicri'nin yedinci ayının adı olan *recep* (*receb*) kelimesinden türeyen isimler, o ayda doğan erkek ve kız çocuklarına verilmektedir. *Recep*, *Recebalı*, *Recepırat*, *Recepğulı*, *Recepıurdi*, *Recepıay* gibi erkek isimleri, *Recepıibibi*, *Recepğül*, *Recepıoltan* gibi kız isimlerinin kökeni de ay adına dayanmaktadır. Türkmençedeki insan isimlerinin yirmiden fazlasında *recep* kelimesi bulunmaktadır.

Türkmenler Hicri aylarının sekizincisi olan *Şaban* ayına *Meret* ayı adını vermektedir. *Meret* kelimesi aynı zamanda Türkmen insan isimlerinin oluşumunda aktif olarak yer almaktadır. Erkek isimleri olarak *Meret*, *Meretğulı*, *Meretmämmet*, *Meretımuhammet*, kadın isimleri olarak *Meretğül*, *Meretıibibi*, *Meretıbike*, *Meretıjemal* kadın ve erkekler için ortak olarak *Meretıuvak*, *Meretıhallı*, *Meretınur* isimleri kullanılmaktadır. Türkmen dilinde otuzdan fazla insan isminde *meret* kelimesi geçer.

Ramazan Hicri'nin dokuzuncu ayıdır. “Hava Sıcaklığı” anlamına gelen *ramazan* kelimesi Türkmen dilinde insan ismi olarak kullanılmaktadır. Ancak Türkmen dilinde *Ramazan* ayına *Oraza* ayı denir. *Oraz* ismi Türkmenler arasında en popüler isimlerden biridir. *Ramazan* ayında doğan çocuklara “*Oraz*” veya “*Rozi*” kelimelerini içeren isimler verilir. *Orazgeldi*, *Orazmämmet*, *Orazğulı*, *Orazberdi* gibi erkek isimleri, *Orazcemal*, *Orazğül*, *Orazıibibi*, *Orazıoltan* gibi kadın isimlerini örnek verebiliriz. *Oraz* sözcüğünden türeyen özel isimlerin sayısı Türkmen dilinde neredeyse yüze yakındır.

Şevval ayının Türkmençede adı bayramdır. Bu kelimeye genellikle bayram ayında doğan çocukların isimlerinde rastlanır. Erkek isimlerine örnek olarak *Bayram*, *Bayramgeldi*, *Bayramırat*, *Bayramberdi*, *Bayramğulı* vb., kız isimlerine ise *Bayramğül*, *Bayramıoltan*, *Bayramıbike*, *Bayramıbagt*, *Bayramıtaç* vb. örnek verilebilir. Türkmen dilinde *Bayram* sözcüğünden türeyen otuzdan fazla özel isim bulunmaktadır.

Ay isimlerinden türetilen insan isimleri arasında *kurban* kelimesi oldukça yaygındır. Hicri yılının on ikinci ayı olan *Zilhicce*'ye Türkmen dilinde *kurban* ayı denir. Erkek isimleri: *Gurban*, *Atagurban*, *Amangurban*, *Gurbanıurdi*, *Gurbanımuhammet*, kız isimleri: *Gurbanıoltan*,

Gurbancemal, Gurbangül, Gurbanbibi, Gurbangözel gibi isimler Kurban ayında doğan insanların isimleriyle ilişkilendirilir. Altmıştan fazla Türkmen insan isminde “*kurban*” kelimesi geçmektedir.

Hicri takvimine göre *Ramazan* ve *Kurban* bayramlarında doğan erkek çocuklara: *Aytmammamet, Bayram, Bayramgüli, Hayt, Haytgeldi*, kız çocuklarına ise *Bayramgül, Bayrambibi, Bayramsoltan, Haytgül, Hayythal* vb. şeklinde isimler verilir. Türkmen dilinde *Ayt* ve *Hayt* kelimeleri ile ilişkilendirilen insan isimleri yaygın olmasa da içerisinde bayram kelimesini barındıran pek çok insan ismi bulunmaktadır.

Haftanın gün isimlerinden: *anna, cuma* kelimeleri de insan isimlerinin yapımında aktif olarak kullanılmaktadır. Türkmen dilinde haftanın beşinci gününe *Anna* veya *Cuma* denir. *Anna* kelimesinin katılımıyla Türkmencede yaklaşık yüz tane insan ismi, *Cuma* kelimesiyle elliden fazla özel ismi oluşmuştur. Takvimle ilişkilendirilen insan isimleri aynı zamanda ay ve günün adlarını da içerir. Eğer çocuk Safer ayının *Anna* (*Cuma*) günü doğarsa ona *Annasapar, Cumasapar*, Receb ayının *Anna* (*Cuma*) gününde doğarsa *Annarecep, Cumarecep*, denir. Meret (Şaban) ayının *Anna* (*Cuma*) gününde doğarsa *Annameret, Cumameret*, Oraz (Ramazan) ayının *Anna* (*Cuma*) günü doğmuşsa, *Annaoraz, Orazcuma*, eğer Bayram (Şevval) ayın *Anna* (*Cuma*) günü doğmuşsa, *Annabayram*, eğer Kurban (Zilhicce) ayın *Anna* (*Cuma*) gününde doğmuşsa *Annagurban* isimleri verilir. Ayrıca *Anna* ve *Cuma* kelimeleri birleştirilerek *Annacuma* adı da verilir. “*Anna*” kelimesi, Türkmen dilinin bazı lehçelerinde kendine özgü fonetik değişikliklere uğramış ve “*Adna*”, “*Adı*”, “*Anda*”, “*Arna*” biçimindeki insan adlarında rastlanmaktadır.

Haftanın *Anna* (*Cuma*) dışındaki günleri insan isimleri olarak çok nadiren kullanılır. Ancak Türkmen lehçelerinde haftanın ilk günü yani *Duşenbe* (*Pazartesi*) doğan çocuğa *Duşem, Duşmuhammet, Duşmammət, Duşı* isimlerinin verildiğine de rastlamak mümkündür.

Türkmen halkı arasında ayın belirli günlerinin *Sahet* yani “şanslı” ve “mutluluk getiren” günleri olarak kabul edilir. Mesela Hicri ayların 7, 17 ve 27'nci günleri “hayırlı” ve “mutluluk getiren” *Sahetli* günler olduğuna inanılır. Bu günlerde doğan çocukların isimlerinde mutlaka *Sahet* kelimesi bulunur. *Sähet, Sähetmırat, Annasähet, Sähetbibi, Sähetbike, Sähetgül* isimleri hayırlı bir günde doğmuş olmaları ile ilgilidir.

Nevruz, Türk halklarının takvimindeki önemli tarihlerden biridir. Türkmen dilinde “*yeni gün*” anlamına gelen Nevruz'da doğan erkek çocuklara: *Nevruz, Nevruzgeldi, Tüzemırat* vb., kız çocuklarına ise *Novgöl, Nevruzbibi, Tazegöl* vb. isimler verilmektedir. Halkımızın önemli kültürel adetlerinden birinde ise ailede ilk doğan çocuğa nevbahar bebek denir. Bu nitelik aynı zamanda yenilik, başlangıç anlamına da gelir. “Türkmen insan isimleri Açıklamalı Sözlüğü”ne (Atanyázow, 1992: 171) Nevruz'la ilişkilendirilen 15 isim kaydedildi.

Türkmen dilindeki kişi adlarının takvimle bağlantısı bilimsel olarak incelenmesi gereken sorunlardan biridir. Bunun nedeni, yüzlerce Türkmen özel isminin köklerinin ay ve güneş hesaplamalarıyla ilgili kelimelere dayanmasıdır. Bu sorun aynı zamanda milletin etnografyası ve tarihinin incelenmesinde de önemlidir.

Bu çalışmada esas olarak şahıs adlarının zaman kavramı ve hicri takvimle ilişkisi üzerinde durulmuştur. Ancak bununla beraber kişi adlarının teşekkülünde pek çok unsurun etkili olduğu söylenebilir. Örneğin bitki adlarından hareketle ismin önüne veya sonuna bir takım eklemeler yapılarak adlandırma yolu en yaygın olanlardandır. Bu bağlamda Sarıyev, *Türkmen Türkçesinin Botanik Gücü* başlıklı çalışmasında konuyu detaylı olarak ele almıştır. Özellikle “göl” ile kurulu kişi adlarını yedi başlık altında ele almıştır (Sarıyev, 2017: 105-113):

1- “*Göl+İsim = İsim+Göl*” formülüyle kurulan kişi adları

Çapraz simetri usulüyle türetilen örnekler için şu isimleri gösterir: *Gülay / Aygül, Gülbahar / Bahargül, Gülbibi / Bibigül, Gülbike / Bikegül, Güldesse / Dessegül, Gülnar / Nargül, Gülsoltan / Soltangül*, vb.

Bunun yanı sıra 3. teklik şahıs iyelik ekinin yardımıyla da bazı isimler türetildiğinden bahseder:

2- “*Gül + İsim = İsim + (ı, i) + Gül*” formülüyle kurulan kişi adları *Gülbagt / Bagtığül, Gültäç / Tăcığül*, vb.

3- “*Renk + gül*” formülüyle kurulan kişi adları

Akgül, Akcagül, Gızılğül, Sarıgül, vb.

4- “*Konum, yer bildiren sözcükler + gül*” formülüyle kurulan kişi adları

Sähragül, Yaylagül, vb.

5- “*Akrabalık terimleri + gül*” formülüyle kurulan kişi adları

Bäbekgöl (Bebek) Ogulgöl (Oğul) Agagöl (Ağabey/abi, amca) Ecekegöl (Abla) Bibigöl (Hala/bibi) Eneğöl (Anne/Nine) Eceğöl (Anne) Mamagöl (Büyükanne)

6- “*Gün + gül*” formülüyle kurulan kişi adları *Annagöl, Adnagöl, Cumagöl*, vb.

7- “*Bayram günü + gül*” formülüyle kurulan kişi adları *Ayıt + gül, Hayıt + gül*.

Türkiye literatüründe konuyla ilgili olarak ayrıntılı tasnif ve tahlillerin yer aldığı bir çalışma daha bulunmaktadır. Yılmaz’ın, yazının girişinde bahsedildiği üzere “*Türkmen Kültüründe Ad Verme Geleneği ve Kişi Adları*” adlı bu çalışmasında mevcut literatürden yararlanılarak Türkmen kişi adlarının şimdiye kadarki en kapsamlı tahlili ortaya konmuştur. Bu makalede Türkmen şahıs adları *geleneğe, konularına ve yapısal özelliklerine* göre üç ana gruba ayrılmıştır. Yılmaz, gelenek bakımından şu tasnifi yapmıştır (Yılmaz, 2020: 211-246):

1. Nezaket Gereği Kişi Adlarını Doğrudan Kullanmama Geleneği

2. Aile Büyüklerinin Adını Verme Geleneği

3. Akrabalık Terimlerinin Kişi Adı Olarak Kullanılması Geleneği

4. Geçici Ad Verme Geleneği

6. İsmiyle Dünyaya Gelme Geleneği

7. Doğum Sırasına Göre Adlandırma Geleneği

8. Baba Yaşına Göre Adlandırma Geleneği

9. Uzun Ömür Dilemek Arzusıyla Adlandırma Geleneği

10. Yeniden Adlandırma Geleneği

11. Misafire Göre Adlandırma Geleneği

12. Zıtlık İlkesine Göre Adlandırma Geleneği

13. Zaman, Hava ve Mevsim Durumuna Göre Adlandırma Geleneği.

Söz konusu çalışmada Türkmen şahıs adları *tematik açıdan* şöyle sıralanmıştır: 1. Hayvan Adları ile Kurulan Kişi Adları, 2. Bitki Adları ile Kurulan Kişi Adları, 3. Zaman Kavramına Dayalı Kişi Adları, 4. Cinsiyet Bildirimli Kişi Adları, 5. İdeolojik Değer Taşıyan Kişi Adları, 6. Edebî Değer Taşıyan Kişi Adları, 7. Tarihî Değer Taşıyan Kişi Adları, 8. Mitolojik Değer Taşıyan Kişi Adları, 9. Terimlerden Türetilen Kişi Adları, 10. Bölge, Şehir, Köy, Irmak Adlarından Oluşan Kişi Adları, 11. Boy, Tire, Tayfa Adlarıyla Kurulan Kişi Adları, 12. Esenlik Bildiren Kişi Adları, 13. Koruyucu, Kesici veya Delici Savaş Aletleriyle Kurulan Kişi Adları, 14. Statü, Görev, Derece Bildiren Kişi Adları, 15. Din Kaynaklı Kişi Adları. Yazar, *yapısal özellikleri bakımından* kişi adlarını; 1. Kişi Adlarında Kullanılan Fiiller, 2. Kişi Adlarında Ses Olayları, 3. Türkmen Kişi Adlarının Aldığı Eklerin Genel Görünümü, 4. Türkmen Kişi Adları Olarak Kullanılan Birleşik Adların Genel Görünümü şeklinde tasnif etmiştir.

Sonuç. Türkmen kişi adlarının Hicri takvim ile ilgisinin tartışıldığı bu makalede, adlandırma geleneğini şekillendiren ölçütlere dikkat çekilmiştir. Bununla beraber Türkmen kişi adlarının, tarihî süreç içinde Türk kültürünün derin izlerini taşıdığı, sosyolojik ve zihinsel yansımaları gösterdiği vurgulanmak istenmiştir. Adlandırmalar üzerinden, Türkmen toplumunun geleneklerine, inançlarına, dünya görüşüne ve dilsel manzarasının nasıl şekillendiğine tanıklık edilmiştir. Eski Türk devletlerinden bugüne ulaşan kişi adlara bakıldığında, coğrafi ve sosyal koşulların, kahramanlık ve dini inanışların etkili olduğu görülür. Günümüzde Türkmen kişi adları, tarihi kahramanlarının izini sürse de modern kitle iletişim araçlarının etkisiyle daha da zengin bir görünüm kazanmıştır. Bununla birlikte, millî varlığı koruma çabaları dolayısıyla Türkmen kökenli adlar yaygın olarak tercih edilmektedir. Sonuç olarak; Türkmen kişi adlarını kültürel kimliğinin önemli bir göstergesi olarak görmek gerektiği söylenebilir.

Iqtiboslar/ References/ Kaynaklar/ Сноски:

1. Annagylyjow Ş. *Türkmenlerde At Dakylyşy*, Aşgabat, Ylym, 1969.
2. Atanyýazow Sapar. *Adyň Näme?*, Aşgabat, Ylym, 1978.
3. Atanyýazow Sapar. *Türkmen Adam Atlarynyň Düşündirişli Sözlügi*, Aşgabat, Ylym, 1992.
4. Atanyýazow Sapar. *Türkmen Adam Atlarynyň Sprawoçnigi*, Aşgabat, Ylym, 1989.
5. Мухаммедова З.Б. “Личная Ономастика у Туркмен”, *Питания ономастики*. Киев, 1965.
6. Сапарова Г. Женская. “Антропонимия Туркмен Хасарли”, *Антропонимика*, М.;1970.
7. Sarıyev, Berdi. “Türkmen Ad Biliminin Botanik Gücü”, *Türkmen Türkçesi ve Kültürü Üzerine Makaleler* (Hazırlayanlar: Emrah Yılmaz, Tuğba Yılmaz), Ankara: Akçağ Yayınları, 2017.
8. Sopyýewa G. “Türkmen Antroponimleriniň Taryhyndan”, *Türkmenistanyň Halk Magaryfy*, 1972, №4.
9. *Türkmen Diliniň Orfografik Sözlügi*. Aşgabat, Ylym, 1970.
10. Yılmaz, Emrah. “Türkmen Kültüründe Ad Verme Geleneği ve Kişi Adları”, *Dil Araştırmaları*, 2020, Sayı: 27, 211-246.

**BULLETIN OF THE
INTERNATIONAL JOURNAL
“TURKOLOGICAL
RESEARCH”**

In order to implement programs and projects developed to accelerate the relationship envisaged at the summit of the Organization of Turkic States held in Samarkand, as well as to coordinate and highlight the research work carried out in the field of Turkic studies, the International Journal “Turkological Research” at Samarkand State University named after Sharof Rashidov passed the state registration. The journal is intended to publish the results of scientific research in the field of Turkic languages and dialects, the history of linguistic and literary relations of the Turkic peoples of Central Asia, the socio-cultural field. There are such headings as a young researcher, memory and our anniversaries. Articles written in Uzbek, Turkish, Russian, English and all Turkic languages are accepted.

The scientific journal is based on the decision of the Higher Attestation Commission of the Ministry of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan dated May 8, 2024 and numbered 354/5; It is included in the list of scientific publications that are recommended for candidates to receive the Doctor of Philosophy (PhD) and Doctor of Science (DSc) academic degrees in the fields of history and philology to publish their scientific results due to their theses.



**THE JOURNAL PUBLISHES ARTICLES
IN THE FOLLOWING AREAS:**

- ✓ History of socio-cultural relations of the Turkic peoples;
- ✓ Research of the Turkic World;
- ✓ Dialectology of Turkic languages;
- ✓ Geopolitics of the Turkic World;
- ✓ Folklore Studies;
- ✓ Comparative Linguistics and Literary Studies;
- ✓ Literary Relations and Translation Studies.

CONTACT ADDRESS:

Mailing Address:

140104, University boulevard, 15,
Samarkand, Uzbekistan,

Research Institute of Turkology under
Samarkand State University named after
Sharof Rashidov

Phone:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Email:

turkologiya.samdu@gmail.com

Website:

<https://turkologiya.samdu.uz>



REQUIREMENTS FOR ARTICLES:

1. The article is presented on 8-10 pages;
 2. Article structure:
 1. The text of the article should be prepared in Times News Roman font, size 14, left: 3 cm, right: 1.5 cm, top and bottom: 2 cm; in A4 format in 1.15 intervals.
 2. The title of the article, surname, name and patronymic of the author (authors) are indicated in full and written in capital letters.
 3. Position, academic title, place of work (study), region, republic, telephone number, email address and ORCID number of the author (authors) are indicated in full.
 4. The abstract should consist of a brief content and importance of the article, results.
 5. At the beginning of each article, there should be an annotation in 2 other languages (optionally selected from Uzbek, English, Russian and Turkish) in addition to the language in which the article is written.
 6. The abstract should be no more than 120-150 words.
 7. At the bottom of the abstract, 7-10 keywords should be given that illuminate the content of the article.
 8. The article should be prepared in the following form:
 - a) Introduction;
 - b) Main part;
 - c) Results and Discussions;
 - d) Conclusions;
 - e) List of literature (References) – in alphabetical order;
 - f) Citations are given in brackets in the form of the author's surname - date of publication - page (Muminov, 2020: 25);
 - g) Figures, drawings, tables, diagrams are designated in Arabic numerals as "Figure". Signs or pointers are placed under the figure, in the next line, in the middle and highlighted in bold.
- The topic of the scientific article submitted by the author (or co-authors) must correspond to the journal's columns.
 - Articles can be submitted in Uzbek, English, Russian, and all other Turkic languages.
 - The author(s) are responsible for the scientific validity, reliability and plagiarism of the information and evidence presented in the article;
 - Articles will be considered. The journal publishes only articles recommended by experts;
 - Articles not requested will not be published and will not be returned to the authors;
 - Only 1 article of the author is published in 1 issue of the journal.

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO JURNALINING AXBOROT XATI

Davlatimiz tomonidan olib borilayotgan ijtimoiy-ma'rifiy, ilm-fanni rivojlantirishga qaratilgan siyosat, Turkiy Davlatlar Tashkilotining Samarqandda o'tkazilgan sammitida ko'zda tutilgan o'zaro aloqalarni jadallashtirish bo'yicha ishlab chiqilgan dastur va loyihalarni amalga oshirish hamda turkologiya sohasida olib borilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarini muvofiqlashtirish va yoritish maqsadida Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universitetida “Turkologik tadqiqotlar” xalqaro jurnali ta'sis etildi. Jurnal turkiy til va shevalar, Markaziy Osiyo turkiy xalqlari lisoniy va adabiy aloqalari tarixi, ijtimoiy-madaniy sohalarda amalga oshirilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarining natijalarini e'lon qilishga mo'ljallangan. Jurnalda muharrir minbari, tadqiqotlar, ilmiy axborot, taqriz va e'tirof, ilmiy anjuman, yosh tadqiqotchi, xotira, yubilyarlarimiz kabi ruknlar mavjud. O'zbek, turk, rus, ingliz va barcha turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi.

Ilmiy jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi OAKning 2024-yil 8-maydagi 354/5-sonli rayosat qarori asosida tarix, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.



JURNAL QUYIDAGI YO'NALISHLARDAGI MAQOLALARNI NASHR QILADI:

- ✓ Turkiy xalqlarning ijtimoiy-madaniy aloqalari tarixi
- ✓ Turk dunyosi tadqiqotlari
- ✓ Turkiy tillar dialektologiya
- ✓ Folklorshunoslik
- ✓ Qiyosiy tilshunoslik va adabiyotshunoshlik
- ✓ Adabiy aloqalar va tarjimashunoslik.

MUROJAAT UCHUN MANZIL:

Pochta manzili:

140104, Universitet xiyoboni, 15-uy,
Samarqand, O‘zbekiston,
Sharof Rashidov nomidagi Samarqand
davlat universiteti huzuridagi
Turkologiya ilmiy-tadqiqot instituti

Telefon:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Elektron pocha:

turkologiya.samdu@gmail.com

Veb-sayt:

<https://turkologiya.samdu.uz>



MAQOLALARGA QO‘YILADIGAN TALABLAR:

- Maqola 8-10 sahifa hajmida taqdim etiladi;
- Maqolaning tarkibiy tuzilishi:
 1. Maqola matni Times News Roman shriftida, 14 kattalikda, chap: 3 sm, o‘ng: 1,5 sm, yuqori va quyi: 2 sm; 1,5 intervalda, A4 shaklida tayyorlanishi lozim.
 2. Maqola sarlavhasi, muallif(lar)ning familiyasi, ismi va otasmi to‘liq holatda katta harflar bilan yozilishi kerak.
 3. Muallif(lar)ning lavozimi, ilmiy unvoni, ish (o‘qish) joylari, viloyat, Respublika, telefon raqami, elektron pochta manzili va ORCID raqqami to‘liq keltirilishi kerak.
 4. Annotatsiya, maqolaning qisqacha mazmun va ahamiyati, natijalardan iborat bo‘lishi lozim.
 5. Har bir maqola boshida maqola yozilgan tildan tashqari yana 2 tilda (o‘zbek, ingliz, rus va turk tillaridan ixtiyoriy ravishda tanlanadi) annotatsiya bo‘lishi lozim.
 6. Annotatsiya 120-150 so‘zdan ko‘p bo‘lmagan shaklda bo‘lishi kerak.
 7. Annotatsiyaning pastki qismida maqola mazmunini yorituvchi 7-10 ta tayanch so‘zlar keltirilishi kerak.
 8. Maqola quyidagi shaklda tayyorlanishi kerak:
 - a) Kirish (Introduction);
 - b) Asosiy qism (Main part);
 - c) Natijalar va muhokama (Results and Discussions);
 - d) Xulosalar (Conclusions);
 - e) Adabiyotlar (References) – alifbo tartibida keltiriladi;
 - f) Havola(snokalar)lar qavsda muallif familiyasi – nashr sanasi – sahifasi (Mo‘minov, 2020: 25) shaklida keltiriladi;
 - g) Rasm, chizma, jadval, diagrammalar «Rasm» deb arab raqamlari bilan qayd etiladi. Belgi yoki ishoralar – rasm ostida, keyingi qatorda, o‘rtada joylashtiriladi va qoraytirilgan shrift bilan belgilanadi.
- Muallif (yoki hammualliflar) tomonidan taqdim etilayotgan ilmiy maqola mavzusi jurnal ruknlariga mos kelishi shart.
- Maqolalar o‘zbek, ingliz, rus va barcha turkiy tillarda taqdim etilishi mumkin.
- Maqolada keltirilgan ma’lumot va dalillarning ilmiy asoslanganligi, ishonchli va ko‘chirmachilik holatlari uchun muallif(lar) mas’uldir;
- Maqolalar ekspertiza qilinadi. Ekspertlar tomonidan tavsiya etilgan maqolalargina jurnalda chop etiladi;
- Tavsiya etilmagan maqolalar chop etilmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi;
- Jurnalning 1 ta sonida muallifning faqat 1 ta maqolasi chop etiladi.

**БЮЛЛЕТЕНЬ
МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
"ТУРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ"**

В целях реализации программ и проектов, разработанных для ускорения взаимоотношений, предусмотренных на состоявшемся в Самарканде саммите Организации Тюркских Государств, а также координации и освещения научно-исследовательской работы, проводимой в области тюркологии, Международный журнал, Самаркандского государственного университета имени Шарофа Рашидова, «Тюркологические исследования» прошел государственную регистрацию. Журнал предназначен для публикации результатов научно-исследовательских работ в области тюркских языков и диалектов, истории языковых и литературных связей тюркских народов Средней Азии, социокультурной области. Есть такие рубрики, как молодой исследователь, память и наши юбилеи. Принимаются статьи, написанные на узбекском, турецком, русском, английском и всех тюркских языках.

Научный журнал на основании решения Высшей аттестационной комиссии (ВАК) Министерства высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 8 мая 2024 года под номером 354/5; Он включен в перечень научных изданий, рекомендуемых кандидатам на получение ученых степеней доктора философии (PhD) и доктора наук (DSc) в области истории и филологии для публикации своих научных результатов по своим диссертациям.



**В ЖУРНАЛЕ ПУБЛИКУЮТСЯ
СТАТЬИ ПО СЛЕДУЮЩИМ
НАПРАВЛЕНИЯМ:**

- ✓ История социально-культурных отношений тюркских народов;
- ✓ Исследования тюркского мира;
- ✓ Диалектология тюркских языков;
- ✓ Геополитика тюркского мира;
- ✓ Изучение фольклора;
- ✓ Сравнительное языкознание и литературоведение;
- ✓ Литературные отношения и переводоведение.

КОНТАКТНЫЙ АДРЕС:

Почтовый адрес:

140104, Университетский бульвар,
15, город Самарканд, Узбекистан,
Научно-исследовательский
институт Тюркологии при
Самаркандском Государственном
Университете имени Шарофа
Рашидова

Телефон:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Электронная почта:

turkologiya.samdu@gmail.com

Веб-сайт:

<https://turkologiya.samdu.uz>



ТРЕБОВАНИЯ К СТАТЬЯМ:

- К публикации принимаются статьи объемом 8-10 страниц;
- Структура статьи:
 1. Текст статьи должен быть выполнен шрифтом Times News Roman, размером 14 пунктов, слева: 3 см, справа: 1,5 см, сверху и снизу: 2 см; с межстрочным интервалом 1,15, формат листа A4.
 2. Название статьи, фамилия, имя и отчество автора(ов) должны быть написаны заглавными буквами в полном регистре.
 3. Должность, ученое звание, места работы(учебы), регион, Республика, номер телефона, адрес электронной почты и ORCID-номер автора(ов) должны быть указаны полностью.
 4. Аннотация должна состоять из краткого содержания и важности статьи, результатов.
 5. В начале каждой статьи, помимо языка, на котором написана статья, должна быть аннотация на 2-х других языках (на выбор – узбекский, английский, русский и турецкий).
 6. Аннотация должна содержать не более 120-150 слов.
 7. Внизу аннотации должно быть 7-10 ключевых слов, освещающих содержание статьи.
 8. Статья должна быть подготовлена в виде:
 - a) Вступление (Introduction);
 - b) Основная часть (Main part);
 - c) Результаты и обсуждение (Results and Discussions);
 - d) Выводы (Conclusions);
 - e) Литература (References) – в алфавитном порядке
 - f) Ссылка(сноски) приводится в скобках в виде фамилии автора – дата публикации – страница (Муминов, 2020: 25);
 - g) Рисунки, чертежи, таблицы, схемы нумеруются арабскими цифрами и обозначаются как «Рисунок». Знаки или указатели размещают под рисунком, в следующей строке, посередине и выделяют жирным шрифтом.
- Тема научной статьи, представленной автором (или соавторами), должна соответствовать рубрикам журнала.
- Статьи могут быть представлены на узбекском, английском, русском и всех других тюркских языках.
- Автор(ы) несут ответственность за научную обоснованность, достоверность и плагиат информации и доказательств, представленных в статье;
- Статьи рецензируются. В журнале публикуются только статьи, рекомендованные экспертами;
- Нерекомендованные статьи не публикуются и не возвращаются авторам;

“TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİNİN BÜLTENİ

Özbekistan Cumhuriyeti devletinin sosyal-eğitimsel ve bilimsel gelişme politikasının başarılı şekilde uygulanmasına yardımcı olmak amacıyla, Semerkant'ta düzenlenen Türk Devletleri Teşkilatının zirvesinde öngörülen karşılıklı ilişkilerin hızlandırılması için geliştirilen program ve projeleri uygulamak, bilimsel çalışmaları koordine etmek, Türkoloji alanında yürütülen araştırma çalışmaları Şeraf Reşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi, Uluslararası “Türkoloji Araştırmaları” dergisini tescil etmiştir. Dergi, Türk dili ve lehçeleri, Orta Asya Türk topluluklarının dil ve edebiyat ilişkileri tarihi, sosyo-kültürel alanlardaki bilimsel ve araştırma çalışmalarının sonuçlarını yayınlamayı amaçlamaktadır. Dergimizde editör kürsüsü, araştırma, bilim dünyasından, inceleme ve tanıma, bilimsel konferans, genç araştırmacı, hatıra, yıldönümleri gibi sütunlar yer almaktadır. Özbekçe, Türkçe, Rusça, İngilizce ve tüm Türk lehçelerinde yazılmış makaleler kabul edilmektedir.

Bilimsel dergi, Özbekistan Cumhuriyeti Yükseköğrenim, Bilim ve İnovasyon Bakanlığı'na bağlı Yüksek Kabul Komisyonu'nun 8 Mayıs 2024 tarihli ve 354/5 sayılı kararına esasen; tarih, filoloji alanlarında Felsefe Doktoru (Doktora) ve Bilim Doktoru (DSc) akademik derecesini almaya aday kişilerin tezleri dolayısıyla bilimsel sonuçlarını yayınlaması tavsiye edilen ilmi yayınlar listesine dâhil edilmiştir.



DERGİ AŞAĞIDAKİ ALANLARDA MAKALELER YAYINLAMAKTADIR:

- ✓ Türk Dünyasındaki sosyo-kültürel ilişkilerin tarihi;
- ✓ Türk Dünyası araştırmaları;
- ✓ Türk Lehçeleri diyalektolojisi;
- ✓ Türk Dünyasının jeopolitiği;
- ✓ Folklor çalışmaları;
- ✓ Karşılaştırmalı dilbilim ve edebiyat çalışmaları;
- ✓ Edebi ilişkiler ve çeviri çalışmaları.

İLETİŞİM ADRESİ:

Posta adresi:

140104, Üniversite Bulvarı, 15,
Semerkant şehri, Özbekistan, Şeraf
Reşidov adına Semerkant Devlet
Üniversitesine bağlı Türkoloji
Araştırmaları Enstitüsü

Telefon:

+998 99 582 93 81

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

E-posta:

turkologiya.samdu@gmail.com

İnternet sitesi:

https://turkologiya.samdu.uz



MAKALE YAZIM KURALLARI:

- Makale 8-10 sayfada sunulur;
- Makale'nin yapısı:
 1. Makale metni Times New Roman yazı tipinde, 14 punto büyüklükte, sol kenarından 3 cm'lik, sağ kenarından 1,5 cm'lik, üst ve alt kenarından 2 cm'lik boşluk bırakılarak, tek sütun olarak, 1,15 satır aralığında, A4 boyutunda hazırlanmalıdır.
 2. Makalenin başlığı, yazar(lar)ın soyadı, adı ve baba adı tam olarak büyük harflerle yazılmalıdır.
 3. Yazar(lar)ın pozisyonu, akademik ünvanı, çalıştığı (öğrendiği) yer, bölgesi, cumhuriyeti, telefon numarası, e-posta adresi ve ORCID numarası eksiksiz olarak verilmeli.
 4. Özet, makalenin amacını, önemli bulgularını ve sonuçlarını içermelidir.
 5. Her makalenin başında, makalenin yazıldığı dilin yanı sıra 2 dilde de (isteğe bağlı olarak Özbekçe, İngilizce, Rusça ve Türkçe arasından seçilecek) açıklama bulunmalıdır.
 6. Özet, 120-150 sözcüğü geçmeyecek şekilde yazılmalıdır.
 7. Özeti alt kısmında makalenin içeriğini tanımlayacak en az 7, en fazla 10 anahtar kelimeye yer verilmelidir.
 8. Makale, aşağıdaki formatda hazırlanmalıdır:
 - a) Giriş (Introduction);
 - b) Ana bölüm (Main part);
 - c) Sonuçlar ve tartışma (Results and Discussions);
 - d) Sonuçlar (Conclusions);
 - e) Kaynakça (References) alfabetik olarak sıralanmalıdır;
 - f) Bağlantılar (dipnotlar) yazarın soyadı - yayın tarihi - sayfa şeklinde parantez içinde verilecektir (Muminov, 2020: 25);
 - g) Resim, çizim, tablo, diyagramlar "Resim" olarak Arap rakamları ile kaydedilir. İşaretler resmin altına, bir sonraki satıra, ortaya yerleştirilir ve koyu yazılır.
- Yazarın (veya ortak yazarların) sunduğu bilimsel makalenin konusu dergi sütunlarıyla örtüşmelidir.
- Makaleler Özbekçe, İngilizce, Rusça ve tüm Türk dillerinde gönderilebilir.
- Makalede sunulan bilgi ve kanıtların bilimsel dayanağı, güvenilirliği ve intihalden yazar(lar) sorumludur.
- Makaleler hakemli olacaktır. Dergide sadece uzmanlar tarafından tavsiye edilen makaleler yayımlanır.
- Talep edilmeyen yazılar yayınlanmayacak ve yazarlarına iade edilmeyecektir.
- Derginin 1 sayısında yazarın sadece 1 makalesi yer alacaktır.

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

XALQARO ILMIY JURNALI

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL
RESEARCH”**

**ULUSLARARASI “TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL
DERGİSİ**

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”**

Muharrir:

Musahhih va texnik muharrir:

Norxo‘ja Choriyev

Rahmatulloh Shokirov

2025-yil 22-martda tahririy-nashriyot bo‘limiga qabul qilindi.

2025-yil 25-martda original-maketdan bosishga ruxsat etildi.

Qog‘oz bichimi 60x84.1/16. «Times New Roman» garniturası.

Offset qog‘ozi. Shartli bosma tabog‘i –12.5.

Adadi 10 nusxa. Buyurtma № 215

SamDU tahririy-nashriyot bo‘limi bosmaxonasida chop etildi.

140104, Samarqand sh., Universitet xiyoboni, 15.



ISSN 2992-9229



9

772992

922004